

Tvirtinu: UAB „Teisinga orbita“

Direktorius dr. Linas Girlevičius

Vilnius, 2017-12-18

**PAŽYMA APIE ARCHEOLOGINIUS TYRIMUS, ATLIKTUS 2017 METAIS SKVERE PRIE
BERNARDINŲ G. / ŠV. MYKOLO G. / MAIRONIO G. SANKIRTOS, VILNIUJE**

Ivadas. 2017 metų gruodžio mėn. atlikti žvalgomieji archeologiniai tyrimai Vilniaus senjojo miesto vietos su priemiesčiais (25504), Vilniaus senamiesčio (16073) teritorijose, Vilniaus m. sav., Vilniaus m., skvere prie Bernardinų g. / Šv. Mykolo g. / Maironio g. sankirtos. Čia, į V nuo Šv. Onos bažnyčios vakarinio fasado, ketinama įrengti šios puošnios gotiškos bažnyčios apžvalgai skirtą amfiteatro pavidalo apžvalgos vietą. Tuo tikslu planuojama panaikinti skverą iš P ribojančią atraminę sieną, o dabartinio skvero paviršių palaiptiui pažeminti iki Maironio gatvės paviršiaus lygio. Taip pat ketinama rekonstruoti dabar daugiausia asfalto dangą padengtą aikštelę Bernardinų g. / Šv. Mykolo g. sankirtoje. Iš senųjų planų, piešinių, kitų istorijos šaltinių žinoma, kad projektuojamoje vietoje, dabartiniame skvere, būta įvairių mūrinių pastatų, statinių (žr. priedą – archeologinių tyrimų projektą, priedą Nr. 2, pav. 7–11): iki šiol neišlikusių bernardinų vienuolyno, Šv. Onos bažnyčios varpinių, galimai bokšto pavidalo statinio ar koplyčios, buvusios prie pastato Bernardinų g. 10 PR dalies, kryžiaus. Iš istorinės medžiagos, ankstesnių archeologinių tyrimų žinoma, kad čia būta ir laidojimo vietos – manoma, vokiečių katalikų Šv. Onos brolijos, kapinių. Projektinės dokumentacijos ruošimui yra labai svarbios vietos, kur būta pastatų – svarbu nustatyti šių galimai saugotinių mūrų liekanų parametrai. Todėl, o taip pat dėl būtinybės išsiaiškinti kur, kokiam gylyje esama žmonių kapų, statybos projekto rengimo metu buvo tikslinga atlikti žvalgomuosius archeologinius tyrimus. Kadangi buvo tikimybė aptikti žmonių kapų, atsižvelgiant į žvalgomiesiems archeologiniams tyrimams Paveldo tvarkybos reglamente PTR 2.13.01:2011 „Archeologinio paveldo tvarkyba“ keliamus reikalavimus, buvo tirama žvalgomosiomis perkasomis. Žvalgomosios perkamos (toliau tekste – perkamos) išdėstytos būtent tose vietose, kur buvo tikimybė aptikti buvusių statinių liekanas. Žvalgomųjų archeologinių tyrimų tikslai: atsekti neišlikusių mūrinių pastatų, statinių liekanas, galimai aptikti iš ikonografinės medžiagos žinomo grindinio liekanas, nustatyti jo altitudę; nustatyti, kokiam gylyje yra šioje vietoje buvusių kapinių aukščiausias nesuardytas kapų horizontas; atsižvelgiant į tiriamojo kultūrinio, galimai, archeologinio sluoksnio pobūdį, stovį, numatyti tolimesnių būtinų archeologinių tyrimų pobūdį, surinkti duomenis tolimesnių tyrimų kainai apskaičiuoti. Archeologinius tyrimus atlikti užsakė SJ „Vilniaus planas“. Kultūros paveldo departamento leidimas atlikti archeologinius tyrimus Nr. LA–578, 2017-11-29 išduotas archeologui Robertui Žukovskiui. Kartu su tyrimų vadovu žvalgomąsias perkamas kasė, tyrė, ruošė fiksacijai UAB „Teisinga orbita“ darbuotojai. Tiriamąsias vietas matavo, planus braižė archeologas Darius Kontrimas. Fotonuotraukos archeologų Tomo Abraičio ir Lino Girlevičiaus. Baigus tyrimus visos perkamos buvo užkastos.

Ankstesnių tyrimų apžvalga. Teritorijoje, kurioje planuojama atlikti žvalgomočius archeologinius tyrimus buvo kasinėta jau anksčiau. 1986–1987 metais įrengiant šiluminę trasą archeologinius tyrimus numatytoje tirti teritorijoje atliko Stasys Patkauskas¹. Darbų „prie skverelio šalia Šv. Mykolo bažnyčios“ metu 2,0 m gylyje buvo pasiektas įžemis. Bernardinų gatvės važiuojamojoje dalyje aptiktas arkinio pamato fragmentas, galbūt sietinas su šioje vietoje buvusiu (vadinamajame „Fiurstenhofo“ plane pažymėta?) kapinių tvora. 1,2 m gylyje atkastas akmenų grindinio fragmentas, kuris fiksuotas 5 cm aukščiau apatinio tamsiai pilkos žemės sluoksnio. Pastarajame, virš įžemio buvusiame, sluoksnyje būta gyvūnų kaulų, angliukų. Du archeologijos požiūriu vertingo kultūrinio sluoksnio horizontai stebėti 1,2 ir 1,5 m gylyje nuo dabartinės Maironio g. dangos lygio. Ties Šv. Onos bažnyčios ŠV kampu aptiktos mūrinės konstrukcijos – kaip manoma, bažnyčios senesnių varpinių ir galerijos, vedusios į [bernardinų] vienuolyną, pėdsakai. 2006 metais archeologiniai žvalgymai buvo atlikti prie skvero P dalies². Tuomet archeologiniai žvalgymai tranšėjos elektros kabeliams vietoje Bernardinų ir Šiltadaržio g. vyko apie 100 m² plote. Bernardinų g. aptikta žmonių kaulų iš suardytų kapų. Greta pastato Bernardinų g. 10 aptiktos ir dalinai apardytos, XVI amžiumi datuojamo gynybinio (?) bokšto – iš istorinių šaltinių žinomo kaip koplyčia, liekanos. Nurodyta, kad ateityje, siekiant apsaugoti nuo tolimesnio ardymo, tikslinga atlikti šio statinio liekanų tyrimus, kurie gali suteikti naujos, įdomios mokslinės informacijos. Didesnėje žvalgytų tranšėjų dalyje nesuardyto kultūrinio sluoksnio ar vertingų artefaktų neaptikta. Tyrimai buvo atlikti ir numatomos rekonstruoti aikštelės P dalyje. Čia 2003 metais, tiesiant šilumos trasą, aptikta mūrinių konstrukcijų fragmentai ir grindinys³. Mūrai datuoti XVII amžiaus I puse, jų plotis 1,1–2,0 m. Grindinio fragmentas surastas 80 cm gylyje nuo dangos paviršiaus ir siejamas su aptiktaisiais mūrais.

Tyrimų eiga ir jų rezultatai. Kaip jau minėta, tyrimai atlikti siekiant aptikti anksčiau dabartinio skvero vietoje stovėjusių statinių liekanas tiksliai nustatant jų vietas, nustatyti šių išlikimo lygį ir galimai datuoti. Numatant tyrimų vietas buvo atsižvelgta į vietovės toponuotrauکه pažymėtus sovietmečiu įrengtus požeminius inžinerinius tinklus (šilumotiekio, dujotiekio, elektros kabelines trasas) – tose vietose, kur yra šie tinklai, siekta nekasti.

Perkasa 1 (žr. situacijos planą, fonuotrauکه 1–7) tirta skvero V dalyje. Ja siekta aptikti šioje vietoje stovėjusio XVI amžiuje statyto bokšto ar koplyčios mūrines liekanas. Šis statinys nugriautas 1832 metais. Tyrimus komplikavo tai, kad abipus PV–ŠR orientuotos perkastos sovietmečiu įrengtos šiluminės trasos, taip pat dujotiekio trasa. Tai lėmė, kad perkasoje 1 bokšto ar koplyčios liekanų visai neaptikta, o kultūrinis sluoksnis ir perkasoje aptiktieji kapai stipriai apardyti iki pat įžemio⁴. Perkasoje fiksuoti 4 kapų horizontai, kurių aukščiausias atkastas ~1,4 m gylyje nuo esamo žemės paviršiaus. Pagal laidojimo padėtį (visi mirusieji orientuoti PR–ŠV kryptimis) bei pagal tai, kad mirusieji gana tiksliai laidoti vienas virš kito, manome, kad šioje skvero dalyje buvo laidota gana trumpą istorinį laikotarpį – preliminariai XVII amžiaus II pusėje – XVIII

¹ PATKAUSKAS S., Archeologinės priežiūros darbų, vykdytų šiluminės trasos kasimo vietoje buv. Tiesos g., ataskaita, Vilnius, 1988, LIIR f. 1, b. 1366;

² POŠKA T., Vilniaus senojo miesto su priemiesčiais (A1610K) ir urbanistinės teritorijos (UV-69) archeologinių žvalgymų ataskaita // Bernardinų ir Šiltadaržio g. Vilniaus m. 2006 m. elektros kabelio renovacijos metu atliktų archeologinių žvalgymų ataskaita, Vilnius, 2007, LIIR f. 1, b. 4729, p. 4–8;

³ VAICEKAUSKAS A., 2003 m. archeologijos žvalgymų Vilniaus senojo miesto vietos (A1610K) ir urbanistikos paminklo teritorijos (UV70) ribose ataskaita // Archeologiniai žvalgymai Maironio g. 9, Vilnius, 2003, LIIR f. 1, b. 4156, p. 3–8.

⁴ Įžemis – žmogaus veiklos nepaliestos geologinės struktūros;

amžiuje. Tikimės, kad kapus bus galima datuoti tiksliau, mat tyrimų metu aptikta ir potencialiai tiksliau datuojančių radinių – monetų, medalikėlių – tačiau jie dar nėra tinkamai atvalyti, identifikuoti. Atsižvelgiant į tai, kad perkastos sienelės vis griuvo, tirti buvo nesaugu, nurinkus ankstyviausią, ketvirtą, kapų horizontą toliau gilintasi tik nedideliame 1,2×1,2 m dydžio plotelyje perkastos 1 PV dalyje. 2,6 m gylyje (H_{Abs.} 96,12–96,18 m) čia pasiektas smėlio žemės, o jame buvo matomos medinių konstrukcijų (?) liekanos, tiksliau nenustatyto datavimo kito įgilinto objekto dalis ir sovietinio perkastimo žymė. Tikėtina, kad šioje Vilniaus dalyje gyventa jau XIV amžiaus pabaigoje – XV amžiuje, tačiau tiksliai tai patvirtinančių radinių perkastos 1 giliausioje dalyje neaptikta.

Perkasa 2 (žr. situacijos planą, fotonuotraukas 8–13) tirta skvero PR dalyje, ji orientuota PR–ŠV kryptimis. Ja siekta aptikti šioje vietoje stovėjusio kryžiaus ar koplyčios mūrinės liekanas. Statinys šioje vietoje pažymėtas 1737–1740 metais datuojamame vadinamajame „Fiirstenhofo“ Vilniaus miesto plane (žr. archeologinių tyrimų projektą, priedą Nr. 2, pav. 7), nugriautas 1832 metais. 1840 metais datuojamame J. Oziemblausko piešinyje (žr. archeologinių tyrimų projektą, priedą Nr. 2, pav. 11) visa teritorija priešais Šv. Onos bažnyčią vaizduojama išgrįsta. Manome, kad būtent šio grindinio fragmentai buvo aptikti perkasoje 2 nukasus viršutinius, veikiausiai sovietmečiu datuotinus grunto sluoksnius. Grindinys atkastas 45–55 cm gylyje (H_{Abs.} 97,91–98,0 m) nuo esamo žemės paviršiaus. Siekta šio grindinio neardyti, kad ateityje vykiančių didesnės apimties tyrimų metu būtų galima atidengti žymiai didesnį grindinio plotą. Todėl toliau buvo gilinamasi perkastos 2 Š dalyje, kur grindinio nebūta – iš pradžių gilintasi 1,45×1,05 m dydžio plotelyje, vėliau jis praplėstas V kryptimi ir tapo 2,85×1,05 m dydžio. Nustatyta, kad šioje, šiaurinėje, perkastos dalyje yra išlikusios apardytos mūrinio statinio pamatų liekanos. Pamatas iš plytų ir riedulių, rištų kalkių skiediniu, jo paviršiaus aukščiausių taškų H_{Abs.} 96,76–97,09 m, taigi nuo esamo žemės paviršiaus mūro viršus yra ~1,35–1,7 m gylyje. Manoma, kad pavyko aptikti buvusio statinio pamatų PV kampą. Architektūros eksperto Roberto Zilinsko nuomone, mūras datuotinas XVII amžiaus I puse, laikotarpiu po 1610 metų Vilniaus gaisro. Daugiau perkasoje nebesigilinta, žemės joje nebuvo pasiektas.

Perkasa 3 (žr. situacijos planą, fotonuotraukas 14–21) tirta skvero ŠR dalyje, ji orientuota P–Š kryptimis. Ja siekta aptikti šioje vietoje stovėjusios bernardinų vienuolyno varpinės liekanas. Jos dalinai buvo atkastos 1986–1987 metais vykusių tyrimų metu (žr. ankstesnių tyrimų apžvalgą), tačiau nebuvo nuosekliau tyrinėtos, fiksuotos. Manoma⁵, kad M. Šulco suprojektuota varpinė pastatyta 1802 metais, o ji nugriauta 1870 metais, tiesiant dab. Maironio gatvę. Verta pažymėti, kad pastatų čia būta ir anksčiau – vadinamajame „Fiirstenhofo“ Vilniaus miesto plane (žr. archeologinių tyrimų projektą, priedą Nr. 2, pav. 7) varpinės vietoje taip pat vaizduojamas mūrinis pastatas. Tyrimų metu paaiškėjo, kad perkastos 3 Š dalyje kultūrinis sluoksnis suardytas sovietmečiu, statant šiluminę trasą. Varpinės ar anksčiau šioje vietoje stovėjusio kito mūrinio pastato pamatinės dalies liekanos atkastos 1,7–2,0 m gylyje (H_{Abs.} 96,35–96,64 m) nuo žemės paviršiaus. Architektūros eksperto Roberto Zilinsko nuomone, mūras datuotinas XVII amžiaus I puse, laikotarpiu po 1610 metų Vilniaus gaisro. Taigi, tikėtina, kad statant varpinę XIX amžiaus pradžioje į jos struktūrą buvo įjungti ankstesni mūrai. Į PV nuo aptiktųjų mūrų ankstyviausia kultūrinio sluoksnio dalis suardyta statant mūrinius pamatus. Siaurame ruože 2,15–2,35 m gylyje

⁵ DRĖMA V., *Dingęs Vilnius*, Vilnius, 2013, p. 350.

čia atkastas rusvo žvyringo smėlio įžemis. Virš jo fiksuotas 30–35 cm storio juodos žvyringos žemės sluoksnis – ankstyviausias kultūrinio sluoksnio horizontas. Aukščiau šio sluoksnio tirtas pilkos žemės sluoksnis, o jame ($H_{Abs.}$ 96,6–96,76 m) aptikti žmonių kapai. Kapai orientuoti tokia pat kryptimi, kaip ir menamas varpinės pamatas – PR–ŠV, todėl manome, kad žmonės čia palaidoti jau pastačius varpinę ar ankstesnę šioje vietoje stovėjusį pastatą. 0,5–2,0 m gylyje perkastos 3 P dalyje fiksuotas menamas varpinės griovimo sluoksnis – 0,4–1,0 m storio griuvenų sluoksnis, kuriame aptikta ir gotikinių, ir barokinių, ir klasicistinių proporcijų plytų ir jų fragmentų.

Išvados:

2017 metais atliktų žvalgomųjų archeologinių tyrimų metu ištirtos 3 perkastos, tirtas 30 m² plotas. Aptiktas 2,15–2,6 m (su įgilintais objektais daugiau nei 3 m) storio kultūrinis sluoksnis, preliminariai datuojamas XIV–XX amžiais. Archeologinių tyrimų metu aptikta 17 ar 18 apardytų, XVII–XVIII amžiais datuojamų kapų, daug žmonių kaulų iš suardytų kapų. Kaulai perduoti Vilniaus universitetui osteologiniams tyrimams. Tyrimų metu aptikta XVII amžiaus pirma puse datuotų mūrinių konstrukcijų – bernardinų vienuolyno varpinės fragmentas ir kryžiaus ar koplyčios pamato fragmentas. Tirtose vietose viršutiniai iki 40–50 cm storio sluoksniai yra suardyto, supiltinio pobūdžio, tačiau juose esama žmonių kaulų. Aptikta (XVI?) XVII–XX amžiais datuojamų radinių, kurių kolekcija bus perduota Lietuvos nacionaliniam muziejui. Atsižvelgiant į tai, kad tyrimų metu aptikta kapų, žmonių kaulų iš suardytų kapų, sklype esama archeologijos požiūriu vertingo kultūrinio sluoksnio, teigiame, kad ateityje iki pradedant žemės kasimo darbus čia būtina atlikti detaliuosius archeologinius tyrimus.

Vilnius 2017-12-18

Robertas Žukovskis, archeologas

1. Perkasa 1, P dalis pasiekus kapų horizontą. Vaizdas iš ŠR.

2. Perkasa 1 pasiekus kapų horizontą. Vaizdas iš ŠR.

3. Perkasa 1, apardytas kapas. Vaizdas iš PV.

4. Perkasa 1 atkasus vieną iš kapų horizontų. Vaizdas iš PR.

5. Perkasa 1 atkasus apatinį kapų horizontą. Vaizdas iš PV.

6. Perkasa 1, giliausia jos dalis - pasiektas smėlio, žvyro įžemis. Vaizdas iš ŠR.

7. Perkasa 1, giliausia jos dalis - pasiektas smėlio, žvyro įžemis. Vaizdas iš PR.

8. Perkasa 2, joje atkastas apardytas akmenų grindinys. Vaizdas iš ŠV.

9. Perkasa 2, joje atkastas apardytas akmenų grindinys. Vaizdas iš PR.

10. Perkasa 2, dalį jos pagilinus. Vaizdas iš R.

11. Perkasa 2, dalį jos pagilinus. Vaizdas iš PV.

12. Perkastos 2 pagilintoje dalyje atkastas kryžiaus (koplyčios? varpinės?) apardyto pamato fragmentas. Vaizdas iš Š.

13. Perkasa 2, jos vaizdas iš ŠV baigus šios perkastos tyrimą.

14. Perkasa 3, P dalis, pasiekus joje įžemį. Vaizdas iš Š.

15. Perkasa 3, pasiekus joje įžemį (geltonos spalvos gruntas į kairę nuo matuoklės) ir atkasus buv. varpinės pamatą. Vaizdas iš R.

16. Perkasa 3, vaizdas iš V.

17. Perkasa 3, joje atkastas buv. varpinės pamatas iš P.

18. Perkasa 3, joje atkastas buv. varpinės pamatas iš P. Matuoklė stovi ant iš kalkių skiedinio ir akmenų formuoto pagrindo ("banketės") varpinės pamatui. Vaizdas iš P.

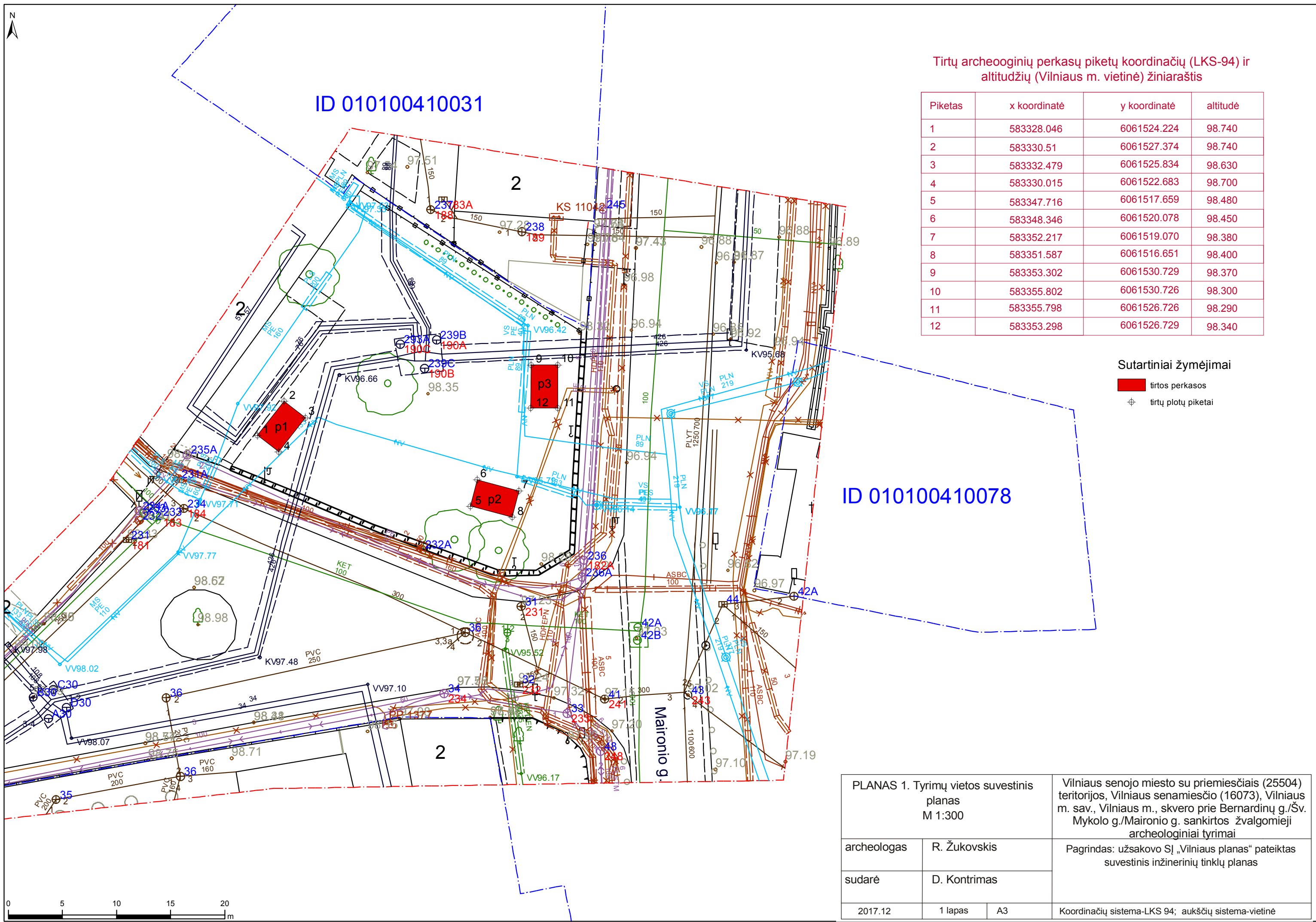
19. Perkasoje 3 aptiktas kapas. Vaizdas iš R.

20. Perkasa 3, joje aptiktas kapas. Vaizdas iš R.

21. Perkasa 3, joje aptiktas kapas iš žemesniojo kapų horizonto. Vaizdas iš R.

Tirtų archeologinių perkasų piketų koordinatų (LKS-94) ir altitudžių (Vilniaus m. vietinė) žiniaraštis

Piketas	x koordinatė	y koordinatė	altitudė
1	583328.046	6061524.224	98.740
2	583330.51	6061527.374	98.740
3	583332.479	6061525.834	98.630
4	583330.015	6061522.683	98.700
5	583347.716	6061517.659	98.480
6	583348.346	6061520.078	98.450
7	583352.217	6061519.070	98.380
8	583351.587	6061516.651	98.400
9	583353.302	6061530.729	98.370
10	583355.802	6061530.726	98.300
11	583355.798	6061526.726	98.290
12	583353.298	6061526.729	98.340

Sutartiniai žymėjimai
 tirtos perkastos
+ tirtų plotų piketai

ID 010100410078

PLANAS 1. Tyrimų vietos suvestinis planas M 1:300		Vilniaus senojo miesto su priemiesčiais (25504) teritorijos, Vilniaus senamiesčio (16073), Vilniaus m. sav., Vilniaus m., skvero prie Bernardinų g./Šv. Mykolo g./Maironio g. sankirtos žvalgomieji archeologiniai tyrimai
archeologas	R. Žukovskis	Pagrindas: užsakovo SĮ „Vilniaus planas“ pateiktas suvestinis inžinerinių tinklų planas
sudarė	D. Kontrimas	
2017.12	1 lapas	A3
Koordinatų sistema-LKS 94; aukščių sistema-vietinė		

**KULTŪROS PAVELDO DEPARTAMENTAS
PRIE KULTŪROS MINISTERIJOS**

LEIDIMAS ATLIKTI ARCHEOLOGINIUS TYRIMUS

2017-11-29

(data)

Nr.

Vilnius

LA-578

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo (Žin., 1995, Nr. 3-37; 2004, Nr. 153-5571) 18 straipsnio 6 dalimi, šis leidimas išduotas

Robertui Žukovskiui (2016-06-09, Nr. 1864)

(tyrėjo vardas, pavardė, nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialisto atestato išdavimo data ir Nr.

arba mokslo laipsnis ir (ar) pedagoginis vardas)

atlikti:

Vilniaus senojo miesto vietos su priemiesčiais (25504), Vilniaus senamiesčio (16073) teritorijų

(numatomos tirti vietos pavadinimas, unikalus kodas Kultūros vertybių registre,

Vilniaus m. sav., Vilniaus m., Bernardinų g. / Šv. Mykolo g. / Maironio g. sankirta

adresas, archeologinių tyrimų pobūdis)

žvalgomojus archeologinius tyrimus

pagal archeologinių tyrimų projektą:

Vilniaus senojo miesto vietos su priemiesčiais (25504), Vilniaus senamiesčio (16073) teritorijos, Vilniaus m. sav., Vilniaus m., skvero prie Bernardinų g. / Šv. Mykolo g. / Maironio g. sankirtos, žvalgomųjų archeologinių tyrimų projektas, 2017-11-28

(projekto pavadinimas, aprobavimo data)

archeologinių tyrimų grupę sudaro šie archeologai (pildoma, jeigu grupė sudaroma):

dr. Linas Girlevičius, Tomas Abraitis

(vardai, pavardės)

(antra pusė)

Papildomi paveldosaugos reikalavimai archeologinių tyrimų metu :

Leidimas galioja iki 2017-11-30
(metai, mėnuo, diena)

Leidimo galiojimas pratęstas iki 2017-12-22
(metai, mėnuo, diena)

Apskaitos, paveldotvarkos skyriaus vyr.
specialistė A. V.
(leidimą išdavusio tarnautojo pareigų pavadinimas) (parašas)

Augustina Kurilienė
(vardas, pavardė)

Apskaitos, paveldotvarkos
sk. vyz. specialistė A. V.
(leidimą galiojimą pratęsusio tarnautojo pareigų pavadinimas) (parašas)

Augustina Kurilienė
(vardas, pavardė)

Leidimas taip pat tyrėjui suteikia teisę naudoti elektronines priemones, sudarinėti planus, filmuoti, fotografuoti, piešti, rinkti radinius ir mėginius tiriamame objekte

Tyrėjas archeologinių tyrimų metu ir juos atlikęs privalo laikytis Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo (Žin., 1995, Nr. 3-37; 2004, Nr. 153-5571), Paveldo tvarkybos reglamento PTR 2.13.01:2011 „Archeologinio paveldo tvarkyba“, patvirtinto Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2011 m. rugpjūčio 16 d. įsakymu Nr. ĮV-538 (Žin., 2011, Nr. 109-5162), Nekilnojamųjų kultūros vertybių atskleidimui reikalingų tyrimų duomenų apimties aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos Kultūros ministro 2005 m. birželio 22 d. įsakymu Nr. ĮV-259 (Žin., 2005, Nr. 80-2927), Kultūros paveldo objektų ar vietovių apžiūros, būklės fiksavimo ir tyrimo atlikimo užtikrinimo taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2005 m. birželio 9 d. įsakymu Nr. ĮV-240 (Žin., 2005, Nr. 76-2766), Nekilnojamojo kultūros paveldo tyrimų metu rastų archeologinių radinių perdavimo muziejams taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2005 m. vasario 25 d. įsakymu Nr. ĮV-66 (Žin., 2005, Nr. 30-960), Leidimų atlikti archeologinius tyrimus išdavimo tvarkos aprašo, kitų teisės aktų nustatytų paveldosaugos reikalavimų ir šiame leidime nustatytų papildomų paveldosaugos reikalavimų.

Patvirtinta užsakovo

Projekto vadovas

Vincas Brezgys

Atestatų Nr. A874, 3180

Patvirtinimo data

2017-11-22

Tyrėjas: Robertas Žukovskis, tel.: 8 686 07136

Užsakovas: SĮ „Vilniaus planas“
Konstitucijos pr. 3, 09308 Vilnius,
tel. +370 5 2112446

**Vilniaus senojo miesto vietos su priemiesčiais (25504), Vilniaus senamiesčio (16073)
teritorijos, Vilniaus m. sav., Vilniaus m., skvero prie Bernardinų g. / Šv. Mykolo g. /
Maironio g. sankirtos,
ŽVALGOMŲJŲ ARCHEOLOGINIŲ TYRIMŲ PROJEKTAS**

Vilnius, 2017-11-22

AIŠKINAMASIS RAŠTAS

Bendrieji duomenys: Vilniaus senajo miesto vietos su priemiesčiais (25504), Vilniaus senamiesčio (16073) teritorijoje, skvere prie Bernardinų g. / Šv. Mykolo g. / Maironio g. sankirtos yra numatyti statybos ir su jais susiję žemės kasimo darbai. Čia, į V nuo Šv. Onos bažnyčios vakarinio fasado, ketinama įrengti šio puošnaus gotiško fasado apžvalgai skirtą amfiteatro pavidalo apžvalgos vietą. Tuo tikslu planuojama panaikinti skverą iš P ribojančią atraminę sieną, o dabartinio skvero paviršių palaipsniui pažeminti iki Maironio gatvės paviršiaus lygio. Taip pat ketinama rekonstruoti ir dabar daugiausia asfalto danga padengtą Bernardinų g. / Šv. Mykolo g. sankirtą. Iš senosios kartografijos, kitų istorijos šaltinių žinoma, kad projektuojamoje vietoje, dabartiniame skvere, būta įvairių mūrinių pastatų, statinių (žr. pav. 7–11): iki šiol neišlikusių Šv. Onos bažnyčios varpinių, galimai bokšto pavidalo statinio, buvusio prie pastato Bernardinų g. 10 PR dalies. Iš ankstesnių tyrimų žinoma, kad čia būta ir laidojimo vietos – manoma, vokiečių katalikų Šv. Onos brolijos kapinių. Projektinės dokumentacijos ruošimui yra labai svarbios vietos, kur būta pastatų, kitų statinių (taip pat ir XIX amžiaus piešinyje vaizduojamo akmenų grindinio – žr. pav. 11) bei jų galimai išlikusių liekanų parametrai. Todėl, o taip pat dėl būtinybės išsiaiškinti kur, kokiam gylyje esama žmonių kapų, statybos projekto rengimo metu tikslinga atlikti žvalgomuosius archeologinius tyrimus. Žvalgomosios perkastos išdėstytos tose vietose, kur yra tikimybė aptikti buvusių statinių liekanas.

Archeologinių tyrimų tikslai: atsekti neišlikusių mūrinių pastatų, statinių liekanas, galimai aptikti iš ikonografinės medžiagos žinomo grindinio liekanas, nustatyti jo altitudę; nustatyti, kokiam gylyje yra šioje vietoje buvusių kapinių aukščiausias nesuardytas kapų horizontas; atsižvelgiant į tiriamojo kultūrinio, galimai, archeologinio sluoksnio pobūdį, stovį, numatyti tolimesnių būtinų archeologinių tyrimų pobūdį, surinkti duomenis tolimesnių tyrimų kainai nustatyti.

Tyrimų pobūdžio pagrindimas: Numatytoji tirti vieta yra Vilniaus senajo miesto vietos su priemiesčiais (25504), Vilniaus senamiesčio (16073) teritorijose. Iš ankstesnių tyrimų duomenų, ikonografinės, senosios kartografinės medžiagos žinoma, kad čia esama, gali būti išlikę archeologinių struktūrų, nesuardyto archeologinio sluoksnio. Projektavimo stadijoje, taip pat ir apsaugos tikslais, svarbu surinkti išsamesnius duomenis apie šias archeologijos vertybes. Atsižvelgiant į aukščiau išdėstytą, pasirinktas archeologinių tyrimų pobūdis – žvalgomieji archeologiniai tyrimai.

Tyrimų apimtys: Projektuojamos teritorijos plotas yra 1900 m². Žvalgomuosius archeologinius tyrimus numatoma atlikti tiriant tris, preliminariai 4×2,5 m dydžio, stačiakampio plano perkastas, ištiriant 30 m² ar didesnę (dėl būtinybės pilnai iširti į perkasa patenkančius kapus) plotą. Žvalgomaisiais tyrimais ketinama iširti apie 1,6 proc. nuo projektuojamos teritorijos dydžio plotą.

Tyrimų trukmė: 2017 m. lapkričio 29 d. – 2017 m. gruodžio 15 d.

Ankstesnių archeologinių tyrimų apžvalga: Teritorijoje, kurioje planuojama atlikti žvalgomuosius archeologinius tyrimus buvo kasinėta jau anksčiau. 1986–1987 metais įrengiant šiluminę trasą archeologinius tyrimus numatytoje tirti teritorijoje atliko Stasys Patkauskas¹. Darbų „prie skverelio šalia Šv. Mykolo bažnyčios“ darbų metu 2,0 m gylyje buvo pasiektas įžemis.

¹ PATKAUSKAS S., Archeologinės priežiūros darbų, vykdytų šiluminės trasos kasimo vietoje buv. Tiesos g., ataskaita, Vilnius, 1988, LIIR f. 1, b. 1366;

Bernardinų gatvės važiuojamojoje dalyje aptiktas arkinio pamato fragmentas, galbūt sietinas su šioje vietoje buvusia (vadinamajame „Fiurstenhofo“ plane pažymėta?) tvora. 1,2 m gylyje atkastas akmenų grindinio fragmentas, kuris fiksuotas 5 cm aukščiau apatinio tamsiai pilkos žemės sluoksnio. Pastarajame, virš įžemio buvusiame, sluoksnyje būta gyvulių kaulų, angliukų. Du archeologijos požiūriu vertingo kultūrinio sluoksnio horizontai stebėti 1,2 ir 1,5 m gylyje nuo dabartinės Maironio g. dangos. Ties Šv. Onos bažnyčios ŠV kampu aptiktos mūrinės konstrukcijos – kaip manoma, bažnyčios senesnių varpinių ir galerijos, vedusios į [bernardinų?] vienuolyną, pėdsakai. 2006 metais archeologiniai žvalgymai buvo atlikti prie skvero P dalies². Tuomet archeologiniai žvalgymai tranšėjos elektros kabeliams vietoje Bernardinų ir Šiltadaržio g. atlikti apie 100 m² plote. Bernardinų g. aptikta žmonių kaulų iš suardytų kapų. Greta pastato Bernardinų g. 10 aptiktos ir dalinai apardytos, XVI a. gynybinio (?) bokšto – iš istorinių šaltinių žinomo kaip koplyčia, liekanos. Nurodyta, kad ateityje, siekiant apsaugoti nuo tolimesnio ardymo, tikslinga atlikti šio statinio liekanų tyrimus, kurie gali suteikti įdomios mokslinės informacijos. Didesnėje žvalgytos tranšėjos dalyje nesuardyto kultūrinio sluoksnio ar vertingų artefaktų neaptikta. Tyrimai buvo atlikti ir numatomos rekonstruoti aikštelės P dalyje. Čia 2003 metais, tiesiant šilumotiekį, aptikta mūrinių konstrukcijų ir grindinio fragmentas³. Mūrai datuoti XVII amžiaus I puse, jų plotis 1,1–2,0 m. Grindinio fragmentas surastas 80 cm gylyje nuo dangos paviršiaus.

Tyrimų metodika: Žvalgomasias perkakas numatoma tirti iki įžemio. Aptikus žmonių kapų perkasa (-os) būtų praplečiama, siekiant visiškai iširti į perkasą patenkančius kapus. Aptikus mūrinių konstrukcijų būtų atliktas jų architektūrinis įvertinimas, o vėliau jos būtų pridengtos geotekstile ir užkasamos iki didesnės apimties tyrimų.

Priedai:

1. Situacijos planas M 1:500;
2. Fotofiksacija iki pradėdant tyrimus ir tiriamoji vieta istoriniuose planuose.

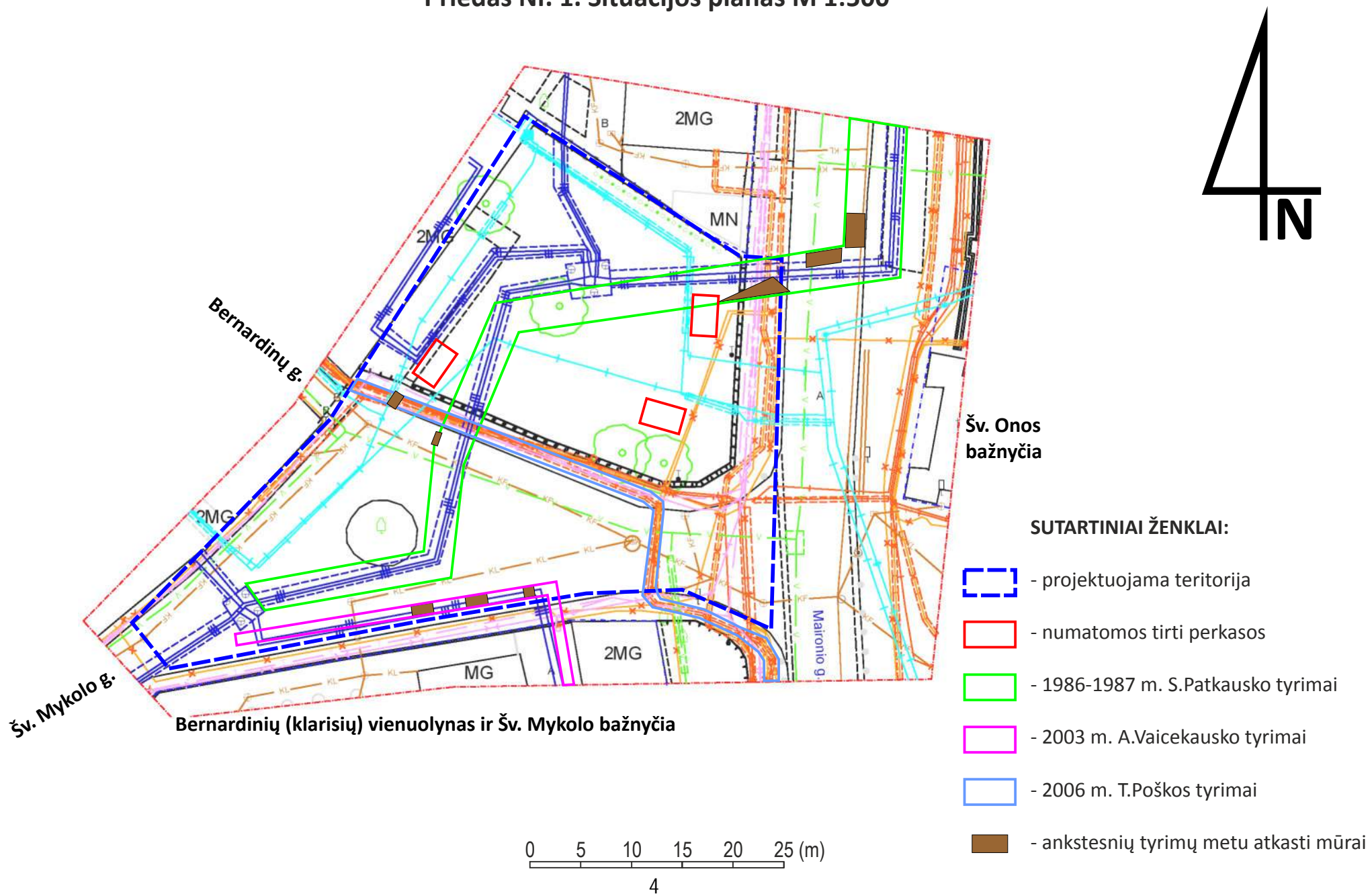

Robertas Žukovskis

² POŠKA T., Vilniaus senojo miesto su priemiesčiais (A1610K) ir urbanistinės teritorijos (UV-69) archeologinių žvalgymų ataskaita // Bernardinų ir Šiltadaržio g. Vilniaus m. 2006 m. elektros kabelio renovacijos metu atliktų archeologinių žvalgymų ataskaita, Vilnius, 2007, LIIR f. 1, b. 4729, p. 4–8;

³ VAICEKAUSKAS A., 2003 m. archeologijos žvalgymų Vilniaus senojo miesto vietos (A1610K) ir urbanistikos paminklo teritorijos (UV70) ribose ataskaita // Archeologiniai žvalgymai Maironio g. 9, Vilnius, 2003, LIIR f. 1, b. 4156, p. 3–8.

Priedas Nr. 1. Situacijos planas M 1:500

Priedas Nr. 2. Fotofiksacija iki pradedant tyrimus ir tiriamoji vieta istoriniuose planuose

1. Vaizdas į tiriąją teritoriją iš R.

2. Vaizdas į tiriąją teritoriją iš PR.

3. Vaizdas į tiriąją teritoriją iš V.

4. Vaizdas į tiriamąją teritoriją iš Š.

5. Vaizdas į tiriamąją teritoriją iš ŠR.

6. Vaizdas į tiriamąją teritoriją iš ŠV.

7. Tiriamoji teritorija 1737-1740 m. datuojamo, vadinamojo "Fiurstenhofo", Vilniaus plano ištraukoje.

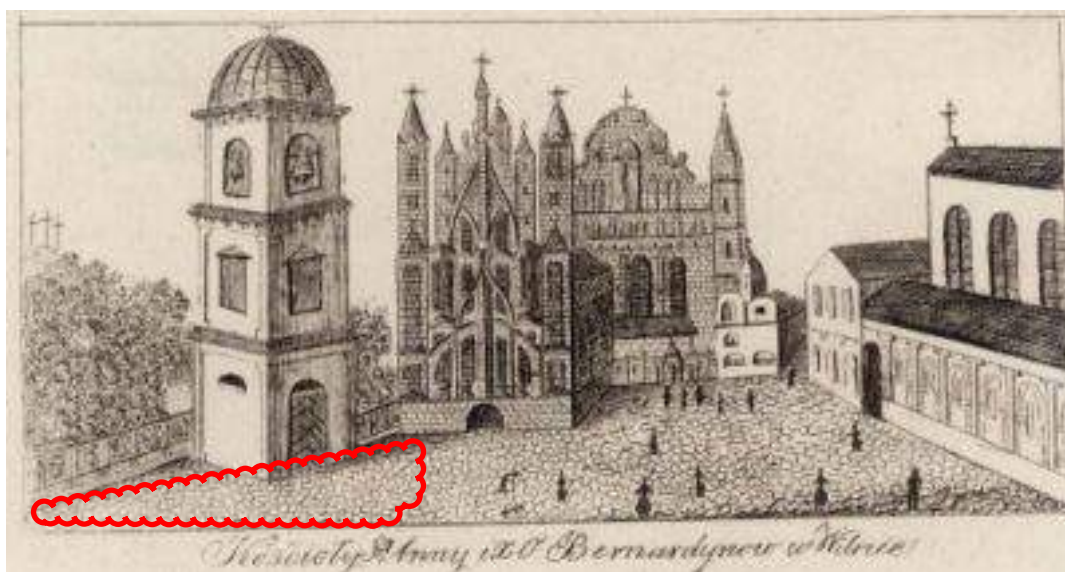
8. Tiriamoji teritorija 1798 m. datuojamo Vilniaus plano ištraukoje.

9. Tiriamoji teritorija 1808 m. datuojamo, vadinamojo "Grunerto", Vilniaus plano ištraukoje.

10. Tiriamoji teritorija 1845 m. datuojamo Vilniaus plano ištraukoje.

11. Tiriamoji vieta XIX amžiaus piešinyje.